

แนวทางพัฒนาการสอนรายวิชาการพัฒนาตนในงานพัฒนาชุมชน
ในมหาวิทยาลัยราชภัฏนครศรีธรรมราช
**Guidelines for Teaching Development in the Course of Self-Development
in Community Development in Nakhon Si
Thammarat Rajabhat University**

เดโช แขน้ำแก้ว, พงศ์ประสิทธิ์ อ่อนจันทร์,
จิตติมา ดำรงวัฒนะ, บุญยิ่ง ประทุม,
ดำรงค์พันธ์ ใจห้าววิระพงษ์ และเชษฐา มุทะหมัด
มหาวิทยาลัยราชภัฏนครศรีธรรมราช

**Daycho Khaenamkhaew, Pongpasit Onjun,
Jittima Damrongwattana, Boonying Patoom,
Damrongpan Jaihawweerapong and Chatta Muhamat**
Nakhon Si Thammarat Rajabhat University, Thailand
Corresponding Author, E-mail : Daycho_kha@nstru.ac.th

บทคัดย่อ

บทความวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ประเมินการสอนรายวิชาการพัฒนาตนในงานพัฒนาชุมชน และเพื่อศึกษาแนวทางพัฒนาการสอนรายวิชาการพัฒนาตนในงานพัฒนาชุมชน โดยทำการวิจัยแบบผสมวิธี ระหว่างการวิจัยเชิงปริมาณและการวิจัยเชิงคุณภาพ ประชากรในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ นักศึกษาสาขาวิชาการพัฒนาชุมชน จำนวน 23 คน ส่วนกลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ได้แก่ นักศึกษาสาขาวิชาการพัฒนาชุมชน และบัณฑิตพัฒนาชุมชน เลือกแบบเจาะจง จำนวน 14 คน เครื่องมือการวิจัยประกอบด้วยแบบสอบถามและแบบสัมภาษณ์ วิเคราะห์ข้อมูลโดยโปรแกรมสำเร็จรูปหาค่าความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และวิเคราะห์ข้อมูลโดยพรรณนาวิเคราะห์

ผลการศึกษาพบว่า

1. ผลประเมินการสอนรายวิชาการพัฒนาตนในงานพัฒนาชุมชนอยู่ในระดับมาก ด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ ด้านการจัดการเรียนรู้ที่อยู่ในระดับมาก รองลงมา คือ ด้านการออกแบบการจัดการเรียนรู้ อยู่ในระดับมาก และด้านที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด คือ ด้านการพัฒนาผู้เรียน อยู่ในระดับมาก และแนวทางพัฒนาการสอนรายวิชาการพัฒนาตนในงานพัฒนาชุมชน ได้แก่ (1) การออกแบบการจัดการเรียนรู้ที่มีเนื้อหา วิธีเรียน วิธีประเมินที่เหมาะสม “ตรงความต้องการและสร้างสรรค์” (2) การจัดการเรียนรู้ กระตุ้นการเรียนรู้จากแหล่งข้อมูลที่

* วันที่รับบทความ: 17 มีนาคม 2564; วันแก้ไขบทความ 4 พฤษภาคม 2564; วันตอบรับบทความ: 7 พฤษภาคม 2564

หลากหลาย รวมถึง “กล้าคิดและกล้าพูดเชิงวิชาการ” (3) การพัฒนาผู้เรียน สร้างเครือข่ายและสัมพันธ์กับชุมชน ในลักษณะ “ห้องปฏิบัติการชุมชน” เสมือนเวทีการทำงานจริง และ (4) พฤติกรรมของผู้สอน การแบบอย่างที่ดี และอุทิศตนให้กับการเรียนรู้ บ่งชี้ถึง “ตัวอย่างดี มีค่ากว่าคำสอน” ในทุกอิริยาบถของการปฏิบัติตนเพื่อพัฒนาผู้เรียนให้เป็น “คนดีและคนเก่ง” ในศตวรรษที่ 21

คำสำคัญ: แนวทางพัฒนาการสอน; รายวิชาการพัฒนาตน; งานพัฒนาชุมชน

Abstracts

This article aims to study: To assess the teaching development in the course of Self-Development in Community Development. The Guidelines for teaching development in the course of Self-Development in Community Development. The research were conducted by mixed methods, between quantitative research and qualitative research. The population of 23 students in the community development program. For key informants, 14 people from students and graduates in the community development program. The research instruments consisted of questionnaires and interviews. The data were analyzed by a software program for frequency, percentage, mean, standard deviation and analyze the data by descriptive analysis.

The findings revealed as follows:

To assess the teaching development in the course of Self-Development in Community Development in all aspects was at a high level. The aspect with the highest mean was management of learning in the high level, next is design of teach management in the high level, and development of student in the high level.

The Guidelines for teaching development in the course of Self-Development in Community Development: (1) design of learning management with appropriate content, learning methods, assessment methods in “Meets the needs and create” (2) management of learning, encourage learning from a variety of sources in “Dare to think and speak academically” (3) development of student, Network and relate to the community in “Laboratory of community” as a real working, and (4) behavior of teachers, role model and dedication to learn in "A good example is more valuable than a teaching" in every way of practice to develop learners to be "good and smart" in the 21st century.

Keywords: Guidelines for teaching development; Self-Development in Community Development.

บทนำ

รายวิชา การพัฒนาตนในงานพัฒนาชุมชน มุ่งศึกษาทฤษฎีแนวคิดเกี่ยวกับการพัฒนาตน การพัฒนาตนตามแนวปรัชญา ศาสนาและทัศนะของนักจิตวิทยา เช่น แนวทัศนะของนักจิตวิทยา กลุ่มมนุษยนิยม การแก้ไขปัญหาโดยวิธีการทางวิทยาศาสตร์ การเข้าใจตนเองและผู้อื่น การสร้างความสัมพันธ์กับผู้อื่น การดำรงชีวิตอย่างมีเป้าหมาย และสำนึกสาธารณะ จะช่วยเสริมความรู้เป็นกระบวนการที่ช่วยให้เกิดพัฒนาการของความรู้ และเป็นกระบวนการสำคัญที่ส่งผลให้นักศึกษามีสมรรถนะสูงสู่การพัฒนาองค์กร

โดยเฉพาะการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ภายใต้บรรยากาศแห่งกัลยาณมิตร ซึ่งทำให้เกิดการเรียนรู้สิ่งต่าง ๆ ช่วยให้
เกิดความคิดสร้างสรรค์ พร้อมยอมรับที่จะปรับปรุง และเปลี่ยนแปลงเพื่อการพัฒนาตนเองได้ตลอดเวลา (ชมพู
เนินหาต และคณะ, 2561 : 217-230)

การพัฒนาตนในงานพัฒนาชุมชน ทำให้มีบุคลิกภาพกล้าแสดงออก เชื่อมั่นเห็นคุณค่าตนเอง
เข้าใจภาวะอารมณ์ตนเองและผู้อื่น มีความอดทน พัฒนาการรับผิดชอบตนเอง มีระเบียบ รู้จักให้
มีกระบวนการคิด ในความรับผิดชอบต่อผู้อื่น ไม่สร้างความเดือนร้อนให้ผู้อื่น ปรับตัวเข้ากับคนอื่น
และในความรับผิดชอบต่อสังคมส่วนรวม ตระหนักว่าสังคมไม่ใช่เรื่องของคนใดคนหนึ่ง แต่เป็นเรื่องของทุกคน
และการทำเพื่อสังคมเริ่มต้นจากตนเอง (บุษราภรณ์ ตีเยาว์ และคณะ, 2562 : 67-78) เช่นเดียวกับงานวิจัย
ของนิตยา เรื่องแป้น (2558 : 1-12) พบว่า การรู้จักตนเองและตระหนักในการพัฒนาได้จากการเห็นคุณค่า
ตนเอง และรับรู้ผู้อื่นในเชิงบวก ส่งผลให้มีสุขภาพจิตที่ดี สามารถเรียนรู้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ
ทำให้งานบรรลุเป้าหมายและประสบความสำเร็จ

การพัฒนาตนเองเป็นสิ่งที่ทุกคนสามารถพัฒนาได้ การที่ทุกคนทราบปัญหา หรืออุปสรรคของ
ตนเองแล้วรู้จักการปรับปรุงตนเอง ไม่ยึดติดกับการไม่ยอมเปลี่ยนแปลง และเข้าใจกระบวนการเพื่อจะนำพา
ตนเองไปสู่การเปลี่ยนแปลงในบางเรื่องที่ดีขึ้นได้ ซึ่งมหาวิทยาลัยราชภัฏนครศรีธรรมราชเห็นถึงความสำคัญ
ของการพัฒนาตนเอง เป็นการพัฒนาศักยภาพของตนเองให้ดีขึ้น ทั้งทางด้านร่างกาย จิตใจ อารมณ์ และสังคม
เพื่อให้ตนเองเป็นผู้ที่มีประสิทธิภาพของชุมชน และสังคม สามารถเป็นประโยชน์ต่อตนเอง และผู้อื่น เพื่อการ
ดำรงชีวิตประจำวันอย่างมีความสุข

จากความสำคัญข้างต้น จึงมีความสนใจที่จะศึกษาเรื่อง “แนวทางพัฒนาการสอนรายวิชา
การพัฒนาตนในงานพัฒนาชุมชนในมหาวิทยาลัยราชภัฏนครศรีธรรมราช” เพื่อที่สามารถนำเอาผลจากการวิจัย
ไปช่วยในการปรับปรุงกระบวนการจัดการเรียนการสอนให้สอดคล้องตามเกณฑ์มาตรฐานการศึกษาและตรง
ตามความต้องการของผู้เรียนให้มากที่สุด

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อประเมินการสอนรายวิชาการพัฒนาตนในงานพัฒนาชุมชนในมหาวิทยาลัยราชภัฏ
นครศรีธรรมราช
2. เพื่อศึกษาแนวทางพัฒนาการสอนรายวิชาการพัฒนาตนในงานพัฒนาชุมชนในมหาวิทยาลัยราชภัฏ
นครศรีธรรมราช

ระเบียบวิธีวิจัย

1. รูปแบบการวิจัย เป็นการวิจัยแบบผสมวิธี (Mixed Method) ใช้ทั้งการวิจัยเชิงปริมาณ เพื่อเก็บรวบรวมข้อมูลที่ง่าย ๆ ไม่ซับซ้อน และการวิจัยเชิงคุณภาพ เก็บรวบรวมข้อมูลที่ละเอียดหรือข้อมูลเชิงลึกจากกลุ่มตัวอย่าง (Makmee, P., 2016 : 19-31)

2. ประชากร กลุ่มตัวอย่าง และผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

2.1 ประชากร ได้แก่ นักศึกษาสาขาวิชาการพัฒนาชุมชนที่ลงทะเบียนเรียนรายวิชาการพัฒนาตนในงานพัฒนาชุมชน ในปีการศึกษา 1/2563 จำนวน 23 คน

2.2 ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ได้แก่ นักศึกษาสาขาวิชาการพัฒนาชุมชน เลือกเจาะจงนักศึกษาที่ลงทะเบียนเรียน รายวิชา 2532308 การพัฒนาตนในงานพัฒนาชุมชน ในปีการศึกษา 1/2563 และยินดีให้ข้อมูล จำนวน 12 คน และบัณฑิตพัฒนาชุมชน เลือกเจาะจงบัณฑิตที่จบการศึกษาจากสาขาวิชาการพัฒนาชุมชน (ศิษย์เก่า) ที่ทำงานมาแล้วไม่ต่ำกว่า 1 ปี หลังจบการศึกษา จำนวน 2 คน

3. เครื่องมือในการวิจัย

3.1 แบบสอบถาม ที่สร้างขึ้นโดยมหาวิทยาลัยมหาวิทยาลักราชภัฏนครศรีธรรมราชเพื่อถามนักศึกษาเกี่ยวกับการประเมินการสอนรายวิชาการพัฒนาตนในงานพัฒนาชุมชน สร้างข้อคำถามในแบบสอบถาม และปรับปรุงข้อคำถามตามคำแนะนำของผู้เชี่ยวชาญโดยมหาวิทยาลัย โดยแบบสอบถาม ได้แก่ ตอนที่ 1 เกี่ยวกับการประเมินการสอนรายวิชาการพัฒนาตนในงานพัฒนาชุมชนในมหาวิทยาลัยราชภัฏนครศรีธรรมราช ได้แก่ การออกแบบการจัดการเรียนรู้ การจัดการเรียนรู้ การพัฒนาผู้เรียนและพฤติกรรมของผู้สอน (ชาติ พิทยาธำรง และวิดา หล่มตระกูล, 2556 : 73-88) เป็นมาตราส่วนประเมินค่า 5 ระดับ และมีเกณฑ์การแปลความหมายของการประเมินการสอนรายวิชาการพัฒนาตนในงานพัฒนาชุมชน (Boonmak, S. et al., 2017 : 24) และตอนที่ 2 ปัญหาและข้อเสนอแนะ เป็นคำถามปลายเปิด

3.2 แบบสัมภาษณ์ ผู้วิจัยใช้การสัมภาษณ์แบบเป็นทางการเกี่ยวกับแนวทางการสอนรายวิชาการพัฒนาตนในงานพัฒนาชุมชน ได้แก่ การออกแบบการจัดการเรียนรู้ การจัดการเรียนรู้ การพัฒนาผู้เรียน และพฤติกรรมของผู้สอน (ชาติ พิทยาธำรง และวิดา หล่มตระกูล, 2556 : 73-88) เป็นการสัมภาษณ์ที่ผู้สัมภาษณ์จะใช้แบบสัมภาษณ์ที่สร้างขึ้นไว้แล้ว มีขั้นตอนการตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือ โดยการขอคำแนะนำจากผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือ นำแบบสัมภาษณ์ไปทดลองเก็บข้อมูล ปรับปรุงแก้ไขให้เหมาะสม ตรวจสอบอีกครั้ง และนำไปแบบสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญจริงต่อไป

3.3 แบบบันทึกการสังเกต ในการสังเกตแบบมีส่วนร่วม และการสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วมกับกลุ่มนักศึกษา

4. การเก็บรวบรวมข้อมูล

4.1 ผู้วิจัยได้ดำเนินการดำเนินการส่งลิงก์ (Link) การประเมินการสอนรายวิชาการพัฒนาตนในงานพัฒนาชุมชน ได้แก่ <https://race.nstru.ac.th/home/e-evaluation/> เพื่อให้ให้นักศึกษาได้เข้าสู่ระบบการประเมิน ใช้เวลาในการประเมิน 2 สัปดาห์ และได้ข้อมูลกลับมาจำนวน 23 ชุด คิดเป็นร้อยละ 100 จากนั้นตรวจสอบความถูกต้องและความสมบูรณ์ของการตอบคำถามเพื่อนำไปใช้ในการวิเคราะห์ต่อไป

4.2 ผู้วิจัยติดต่อผู้ให้ข้อมูลสำคัญเป็นการส่วนตัวก่อนเพื่ออธิบายถึงวัตถุประสงค์และประโยชน์ของการวิจัย ตลอดจนขั้นตอนต่าง ๆ และเวลาที่ต้องใช้ในการสัมภาษณ์โดยประมาณเพื่อขอความร่วมมือ พร้อมทั้งแนบเอกสารข้อมูลสำหรับการสัมภาษณ์ จากนั้นนัดวันและทำการสัมภาษณ์เกี่ยวกับแนวทางพัฒนาการสอนรายวิชาการพัฒนาตนในงานพัฒนาชุมชน หากประเด็นใดที่ผู้ให้ข้อมูลสำคัญไม่ประสงค์ให้ข้อมูลก็จะไม่บันทึกตามความประสงค์ พร้อมทั้งบันทึกการสังเกต ในการสังเกตแบบมีส่วนร่วมกับกลุ่มนักศึกษา เช่น การถามตอบและการมีส่วนร่วมในชั้นเรียน และการสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วมกับกลุ่มนักศึกษา เช่น การทำกิจกรรมระดมความคิด โดยผู้วิจัยเฝ้าสังเกตอยู่วงนอกไม่เข้าไปร่วมในกิจกรรม

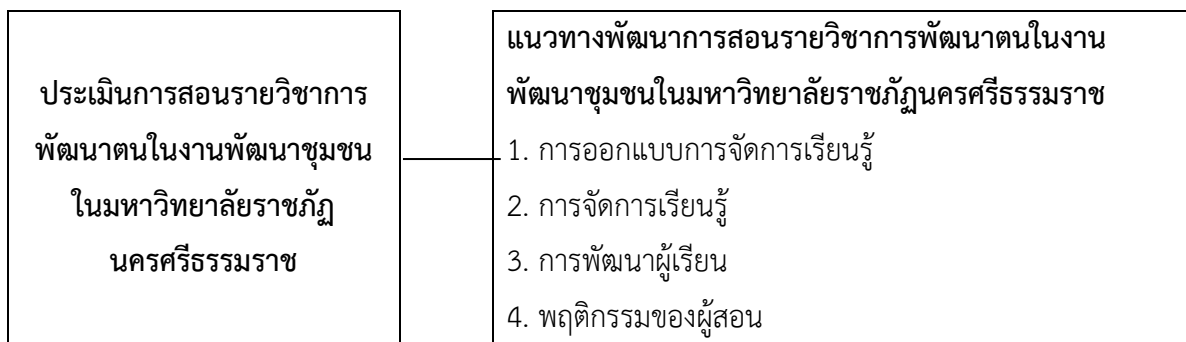
5. การวิเคราะห์ข้อมูล

5.1 การวิเคราะห์เกี่ยวกับการประเมินการสอนรายวิชาการพัฒนาตนในงานพัฒนาชุมชนจากแบบสอบถามในตอนต้นที่ 1 ทำการวิเคราะห์ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน โดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูปและนำเสนอโดยใช้ตารางประกอบคำอธิบาย

5.2 การวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับแนวทางพัฒนาการสอนรายวิชาการพัฒนาตนในงานพัฒนาชุมชน โดยการวิเคราะห์เนื้อหาด้วยการสัมภาษณ์เชิงลึกกับผู้ให้ข้อมูล จำนวน 14 คน เพื่อนำสาระสำคัญที่ได้จากการสัมภาษณ์ สรุปประเด็นสำคัญ ๆ และนำเสนอโดยการพรรณนา

กรอบแนวคิดในการวิจัย

การศึกษาเรื่อง แนวทางพัฒนาการสอนรายวิชาการพัฒนาตนในงานพัฒนาชุมชนในมหาวิทยาลัยราชภัฏนครศรีธรรมราช มีกรอบแนวคิดในการวิจัย ดังนี้

แผนภาพที่ 1 กรอบแนวคิดในการวิจัย

ผลการวิจัย

การประเมินการสอนรายวิชาการพัฒนาตนในงานพัฒนาชุมชน สรุปผลการศึกษาได้ดังนี้

ตารางที่ 1 ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับการประเมินการสอนรายวิชาการพัฒนาตนในงานพัฒนาชุมชน

ข้อคำถาม	ระดับการประเมิน		
	μ	σ	แปลผล
ด้านการออกแบบการจัดการเรียนรู้			
ชี้แจงผลการเรียนรู้ สาระ กระบวนการและวิธีการประเมินให้นักศึกษาได้เข้าใจอย่างชัดเจน	4.36	0.72	มาก
ใช้กระบวนการ วิธีการสอนที่เหมาะสมกับธรรมชาติของเนื้อหาและนักศึกษา	4.36	0.61	มาก
ใช้วิธีการประเมินที่เหมาะสม ตรงกับผลการเรียนรู้และมีความเป็นธรรม	3.93	1.10	มาก
รวม	4.21	0.81	มาก
ด้านการจัดการเรียนรู้			
ส่งเสริมให้นักศึกษาแสดงความคิดเห็นและแลกเปลี่ยนประสบการณ์ตามความเหมาะสม	4.36	0.72	มาก
ส่งเสริมให้นักศึกษารู้จักคิด วิเคราะห์และรู้จักวิธีการเรียนรู้	4.29	0.80	มาก
ใช้สื่อหรือนวัตกรรมที่ส่งเสริมให้นักศึกษาเกิดการเรียนรู้อย่างมีประสิทธิภาพ	4.21	0.94	มาก
รวม	4.28	0.82	มาก
ด้านการพัฒนาผู้เรียน			
ส่งเสริมกระตุ้นให้นักศึกษาอยากเรียนรู้และชี้แนะแหล่งข้อมูลเพื่อการศึกษาค้นคว้าอย่างต่อเนื่อง	4.07	0.70	มาก
วิชานี้มีส่วนช่วยให้ท่านพัฒนาตนเอง	4.00	1.07	มาก
ส่งเสริมให้นักศึกษาสามารถเชื่อมโยงความคิดและวิธีการของรายวิชาไปใช้ชีวิตประจำวัน	3.93	1.03	มาก
ส่งเสริมและพัฒนาคุณลักษณะบัณฑิตที่พึงประสงค์ของนักศึกษา	3.93	1.03	มาก
รวม	3.98	0.96	มาก

ข้อคำถาม	ระดับการประเมิน		
	μ	σ	แปลผล
ด้านพฤติกรรมของผู้สอน			
ตรงเวลาในการเริ่มการสอนและเลิกสอน	4.14	1.12	มาก
มีบุคลิกที่ดี และแต่งกายสุภาพ	4.14	1.06	มาก
เป็นแรงบันดาลใจและเป็นแบบอย่างที่ดีของนักศึกษา	4.14	0.91	มาก
การสอนของอาจารย์มีส่วนทำให้ท่านมีทัศนคติที่ดีต่อวิชานี้	4.00	1.13	มาก
มีเวลาให้แก่ผู้เรียนและอุทิศตนให้การสอนอย่างเต็มที่	3.93	1.10	มาก
รวม	4.07	1.06	มาก
รวมทุกด้าน	4.13	0.93	มาก

จากตารางที่ 1 ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับการประเมินการสอนรายวิชาการพัฒนาตน ในงานพัฒนาชุมชน ผลการศึกษาพบว่า

1. โดยรวมทุกด้าน นักศึกษามีการประเมินการสอนรายวิชาการพัฒนาตนในงานพัฒนาชุมชน อยู่ในระดับมาก ($\mu = 4.13, \sigma = 0.93$) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน โดยเรียงลำดับตามค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย ด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ ด้านการจัดการเรียนรู้ที่อยู่ในระดับมาก ($\mu = 4.28, \sigma = 0.82$) รองลงมา คือ ด้านการออกแบบการจัดการเรียนรู้ อยู่ในระดับมาก ($\mu = 4.21, \sigma = 0.81$) และด้านที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด คือ ด้านการพัฒนาผู้เรียน อยู่ในระดับมาก ($\mu = 3.98, \sigma = 0.96$) ตามลำดับ

2. ด้านการออกแบบการจัดการเรียนรู้ นักศึกษามีการประเมินการสอนรายวิชาการพัฒนาตนในงานพัฒนาชุมชน อยู่ในระดับมาก ($\mu = 4.21, \sigma = 0.81$) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ โดยเรียงลำดับตามค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย ข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ ชี้แจงผลการเรียนรู้ สาระ กระบวนการและวิธีการประเมินให้นักศึกษา ได้เข้าใจอย่างชัดเจน อยู่ในระดับมาก ($\mu = 4.36, \sigma = 0.72$) และใช้กระบวนการ วิธีการสอนที่เหมาะสมกับธรรมชาติของเนื้อหาและนักศึกษาอยู่ในระดับมาก ($\mu = 4.36, \sigma = 0.61$) เท่ากัน รองลงมา คือ ใช้วิธีการประเมินที่เหมาะสม ตรงกับผลการเรียนรู้และมีความเป็นธรรม อยู่ในระดับมาก ($\mu = 3.93, \sigma = 1.10$) ตามลำดับ

3. ด้านการจัดการเรียนรู้ นักศึกษามีการประเมินการสอนรายวิชาการพัฒนาตนในงานพัฒนาชุมชน อยู่ในระดับมาก ($\mu = 4.28, \sigma = 0.82$) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ โดยเรียงลำดับตามค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย ข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ ส่งเสริมให้นักศึกษาแสดงความคิดเห็นและแลกเปลี่ยนประสบการณ์ตามความเหมาะสม อยู่ในระดับมาก ($\mu = 4.36, \sigma = 0.72$) รองลงมา คือ ส่งเสริมให้นักศึกษารู้จักคิด วิเคราะห์และรู้จักวิธีการเรียนรู้

อยู่ในระดับมาก ($\mu = 4.29$, $\sigma = 0.70$) และข้อที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด คือ ใช้สื่อหรือนวัตกรรมที่ส่งเสริมให้นักศึกษาเกิดการเรียนรู้อย่างมีประสิทธิภาพ อยู่ในระดับมาก ($\mu = 4.21$, $\sigma = 0.94$) ตามลำดับ

4. ด้านการพัฒนาผู้เรียน นักศึกษามีการประเมินการสอนรายวิชาการพัฒนาตนในงานพัฒนาชุมชน อยู่ในระดับมาก ($\mu = 3.98$, $\sigma = 0.96$) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ โดยเรียงลำดับตามค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย ข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ ส่งเสริมกระตุ้นให้นักศึกษาอยากเรียนรู้และชี้แนะแหล่งข้อมูลเพื่อการศึกษาค้นคว้าอย่างต่อเนื่อง อยู่ในระดับมาก ($\mu = 4.07$, $\sigma = 0.70$) รองลงมา คือ วิชานี้มีส่วนช่วยให้ท่านพัฒนาตนเอง อยู่ในระดับมาก ($\mu = 4.00$, $\sigma = 1.07$) และข้อที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด คือ ส่งเสริมและพัฒนาคุณลักษณะบัณฑิตที่พึงประสงค์ของนักศึกษา ($\mu = 3.93$, $\sigma = 1.03$) ตามลำดับ

5. ด้านพฤติกรรมของผู้สอนนักศึกษามีการประเมินการสอนรายวิชาการพัฒนาตนในงานพัฒนาชุมชน อยู่ในระดับมาก ($\mu = 4.07$, $\sigma = 1.06$) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ โดยเรียงลำดับตามค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย ข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ ตรงเวลาในการเริ่มการสอนและเลิกสอน ($\mu = 4.14$, $\sigma = 1.12$) มีบุคลิกที่ดี และแต่งกายสุภาพ ($\mu = 4.14$, $\sigma = 1.06$) และเป็นแรงบันดาลใจและเป็นแบบอย่างที่ดีของนักศึกษา ($\mu = 4.14$, $\sigma = 0.91$) เท่ากัน รองลงมา คือ การสอนของอาจารย์มีส่วนทำให้ท่านมีทัศนคติที่ดีต่อวิชานี้ ($\mu = 4.0$, $\sigma = 1.13$) และข้อที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด คือ มีเวลาให้แก่ผู้เรียนและอุทิศตนให้การสอนอย่างเต็มที่ ($\mu = 3.93$, $\sigma = 1.10$) ตามลำดับ

แนวทางพัฒนาการสอนรายวิชาการพัฒนาตนในงานพัฒนาชุมชน สรุปลผลการศึกษาได้ดังนี้

1. ด้านการออกแบบการจัดการเรียนรู้ พบว่า การเรียนการสอนรายวิชาการพัฒนาตนในงานพัฒนาชุมชน รายวิชานี้ช่วยให้สามารถพัฒนาตนเองจากสาระเรียนรู้ กระบวนการเรียนการสอน และวิธีการประเมินของพฤติกรรมของผู้สอนที่แจ้งนักศึกษาอย่างเข้าใจและชัดเจน สอนให้เป็น “คนตรงเวลา” สามารถพัฒนาบุคลิกที่เหมาะสมในฐานะนักศึกษาและในฐานะนักพัฒนาชุมชนในอนาคต

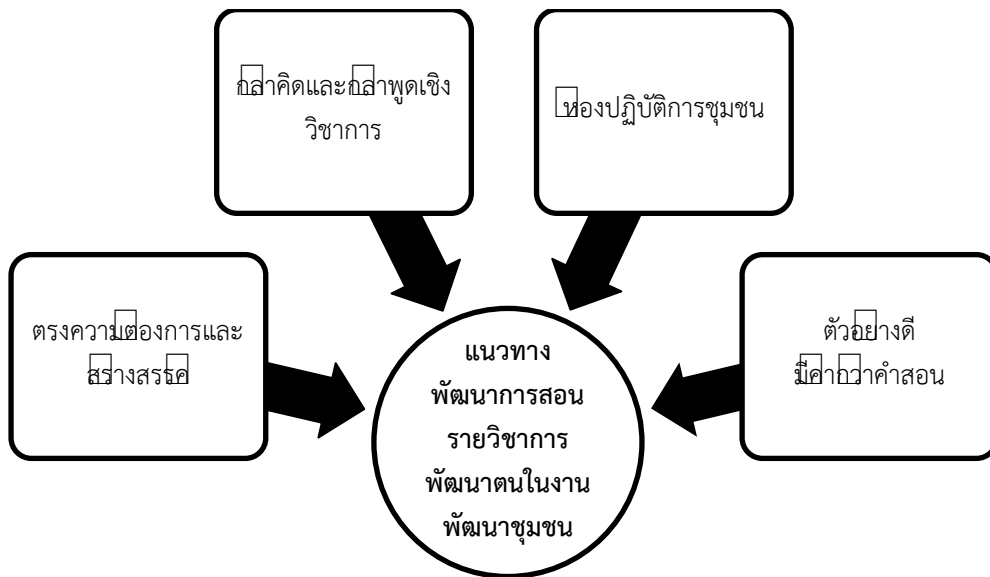
2. ด้านการจัดการเรียนรู้ พบว่า ส่งเสริมและกระตุ้นโดยการ “ชี้แหล่งข้อมูลเพื่อการศึกษาค้นคว้า” ทั้งในหนังสือ ตำรา งานวิจัย สื่อออนไลน์ หรือความรู้จากตัวบุคคล เช่น ปราชญ์ชาวบ้าน ผู้นำชุมชน เป็นต้น มีการส่งเสริมให้แสดงความคิดเห็นและแลกเปลี่ยนความรู้/ประสบการณ์โดยไม่ด่วนตัดสินใจว่า “ถูกหรือผิด” เป็นการส่งเสริมให้รู้จักคิด วิเคราะห์สามารถ “เชื่อมโยงความคิดไปสู่การแก้ปัญหาในชีวิตประจำวัน” ให้กับตนเอง ครอบครัว และชุมชน

3. ด้านการพัฒนาผู้เรียน พบว่า สามารถใช้กระบวนการ วิธีการสอนที่เหมาะสมกับเนื้อหาในรายวิชา พร้อมกับการลงพื้นที่ “ห้องปฏิบัติการชุมชน” เพื่อให้เห็นลักษณะและวิธีการการทำงานกับชุมชน รวมถึงการสร้างความสัมพันธ์ที่ดีกับชุมชน เพื่อเป็นเครือข่ายการทำงานต่อไปในอนาคต และสามารถใช้อสื่อ/เทคโนโลยี เช่น การเรียนการสอนแบบออนไลน์ หรือ “เรียนรู้นวัตกรรมในชุมชนผ่านสื่อ” เช่น รูปแบบการ

ทำงานของก้านัน/ผู้ใหญ่บ้านแทนทองคำจากการสัมภาษณ์ออนไลน์ วิเคราะห์โคกหนองนาโมเดลจากการสำรวจและนำเสนอผ่าน Google Meet เป็นต้น เพื่อส่งเสริมให้การเรียนรู้มีประสิทธิภาพแทนการบรรยายเนื้อหาอย่างเดียว

4. ด้านพฤติกรรมของผู้สอน พบว่า สอนให้แต่งกายสุภาพเหมาะสมกับสถานที่ ทั้งในมหาวิทยาลัย และในพื้นที่ชุมชน สามารถเป็น “แบบอย่างที่ดี” ให้กับนักศึกษา เด็กเยาวชนในชุมชน มีเวลาและพร้อมที่จะอุทิศตนให้การเรียนรู้ของนักศึกษา อีกทั้งยังส่งเสริมและพัฒนานักศึกษาให้มีคุณลักษณะบัณฑิตพัฒนาชุมชนที่พึงประสงค์

จากการศึกษาเรื่อง แนวทางพัฒนาการสอนรายวิชาการพัฒนาตนในงานพัฒนาชุมชน สามารถสรุปได้ดังภาพที่ 2

แผนภาพที่ 2 แนวทางพัฒนาการสอนรายวิชาการพัฒนาตนในงานพัฒนาชุมชน

จากภาพที่ 1 แนวทางพัฒนาการสอนรายวิชาการพัฒนาตนในงานพัฒนาชุมชน ในมหาวิทยาลัย แห่งหนึ่งสามารถสรุปองค์ความรู้ได้ในลักษณะ “MDLG” รายละเอียด ดังนี้

1. ตรงความต้องการและสร้างสรรค์ (Meets the needs and create) คือ การออกแบบการจัดการเรียนรู้ที่มีเนื้อหา วิธีเรียน วิธีประเมินที่เหมาะสมตรงความต้องการและสร้างสรรค์สำหรับผู้เรียน
2. กล้าคิดและกล้าพูดเชิงวิชาการ (Dare to think and speak academically) คือ การจัดการเรียนรู้ และการกระตุ้นการเรียนรู้จากแหล่งข้อมูลที่หลากหลายให้มีความกล้าคิด และทำกิจกรรมการเรียนรู้เชิงวิชาการได้

3. ห้องปฏิบัติการชุมชน (Laboratory of community) คือ การพัฒนาผู้เรียน สร้างเครือข่าย และการสัมพันธ์กับชุมชนเพื่อการเรียนรู้ ที่ใกล้เคียงกับการทำงานจริง

4. ตัวอย่างดี มีค่ากว่าคำสอน (Good example is more valuable than a teaching) คือ พฤติกรรมของผู้สอน การแบบอย่างที่ดี และอุทิศตนให้กับการเรียนรู้ เพื่อพัฒนาผู้เรียนให้เป็นคนดีและคนเก่ง

อภิปรายผลการวิจัย

1. ผลประเมินการสอนรายวิชาการพัฒนาตนในงานพัฒนาชุมชน โดยรวมทุกด้าน ได้แก่ การออกแบบการจัดการเรียนรู้ การจัดการเรียนรู้ การพัฒนาผู้เรียนและพฤติกรรมของผู้สอน ค้นพบว่าอยู่ในระดับมาก จากข้อมูลที่แสดงนักวิจัยคิดว่า นักศึกษาได้เรียนรู้และเข้าใจการออกแบบการเรียนการสอน การจัดการเรียนรู้ตรงกับความต้องการและสามารถพัฒนาผู้เรียนได้ รวมถึงผู้สอนสามารถสอนและแสดงตัวอย่างที่ดีได้ ทำให้ผลประเมินการสอนรายวิชาการพัฒนาตนในงานพัฒนาชุมชนอยู่ในระดับมาก สอดคล้องกับงานวิจัยของศุภชัย เหมือนโพธิ์ (2560 : 139-156) พบว่า การประเมินเพื่อพัฒนาการเรียนรู้นี้มีความสำคัญ และมีความจำเป็นสำหรับผู้สอนในการจัดการเรียนรู้ให้เกิดประสิทธิภาพ และประสิทธิผลสูงสุด ภายหลังจากที่นักศึกษาได้รับการจัดการเรียนรู้และประเมินจากสิ่งได้รับการเรียนรู้เพื่อแสดงให้เห็นถึงความรู้ ความสามารถที่มีอยู่ และนำผลประเมินสู่การปรับปรุงพัฒนาต่อไป

เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน โดยเรียงลำดับตามค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย ด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ ด้านการจัดการเรียนรู้ ค้นพบว่าอยู่ในระดับมาก จากข้อมูลที่แสดงนักวิจัยคิดว่า นักศึกษาได้แสดงความคิดเห็น แลกเปลี่ยนความรู้ ได้คิด และวิเคราะห์ผ่านสื่อหรือนวัตกรรมที่ส่งเสริมให้นักศึกษาเกิดการเรียนรู้ที่หลากหลาย สอดคล้องกับงานวิจัยของสุดาพร สวม่วง (2558 : 305-315) พบว่า การจัดการเรียนการสอนแบบบูรณาการอย่างสร้างสรรค์โดยใช้วิธีสอนแบบบรรยาย วิธีสอนแบบใช้กรณีตัวอย่าง แบบใช้สื่อวิดีโอ ยูทูป การประกวดวิธีใช้เพาเวอร์พ้อย และอื่น ๆ ล้วนสามารถทำให้นักศึกษาได้เกิด “กระบวนการคิดและวิเคราะห์” จนเกิดพัฒนาการเรียนรู้ที่เพิ่มขึ้นหลังการเรียนในเชิงบวก

ส่วนด้านการออกแบบการจัดการเรียนรู้ ค้นพบว่าอยู่ในระดับมาก จากข้อมูลที่แสดงนักวิจัยคิดว่า การเรียนการสอนมีการชี้แจงสาระการเรียนรู้ เช่น รายละเอียดเนื้อหาที่เรียน และวิธีการประเมินให้นักศึกษาได้เข้าใจ รวมถึงออกแบบวิธีการสอนที่เหมาะสมกับนักศึกษา และใช้วิธีการประเมินที่เหมาะสม และเป็นธรรมชาติ เช่น แจกคะแนนชิ้นงานและการสอบทุกครั้งหลังประเมินเสร็จ เป็นต้น ทำให้ทั้งผู้สอนและผู้เรียนรับรู้ร่วมกันตลอดการเรียนรู้ สอดคล้องกับงานวิจัยของปิยาภรณ์ พุ่มแก้ว และคณะ (2558 : 49-59) พบว่าเป็นการสร้างการเรียนรู้ตามแนวคิดและหลักการออกแบบการเรียนรู้ เป็นการหนุนนำสู่การปฏิบัติไปดำเนินการออกแบบ และจัดกิจกรรม “การเรียนรู้บนฐานความต้องการของผู้เรียนร่วมกับผู้สอน” และสะท้อนผลการเรียนรู้ผ่านการออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้ร่วมกัน

สำหรับด้านที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด คือ ด้านการพัฒนาผู้เรียน ค้นพบว่าอยู่ในระดับมาก จากข้อมูลที่แสดงนักวิจัยคิดว่า การกระตุ้นให้นักศึกษาเรียนรู้อย่างหลากหลายเกิดจากการชี้แนะแหล่งข้อมูลจากผู้สอนเพื่อการศึกษาค้นคว้าอย่างต่อเนื่องและนำไปบูรณาการกับชีวิตประจำวันได้เป็นการส่งเสริมและพัฒนานักศึกษาสู่เวที “บัณฑิตพัฒนาชุมชน” ที่พึงประสงค์ของชุมชนท้องถิ่น สอดคล้องกับงานวิจัยของนิลรัตน์ นวกิจไพฑูรย์ (2560 : 151-163) พบว่า การเรียนรู้ของผู้เรียนอย่างเป็นระบบ สามารถดำเนินการควบคู่ไปกับการจัดการเรียนการสอนในชั้นเรียนปกติด้วยกระบวนการที่เรียบง่ายผู้สอนใช้วิธีการหรือนวัตกรรมเพื่อนำมาใช้ในการจัดการเรียนรู้ เพื่อพัฒนาสมรรถนะผู้เรียนให้เป็นไปตามเป้าหมายแบบบูรณาการการจัดการเรียนรู้กับการดำเนินชีวิตประจำวันได้

2. แนวทางพัฒนาการสอนรายวิชา 2532308 การพัฒนาตนในงานพัฒนาชุมชน พบว่า

ด้านการออกแบบการจัดการเรียนรู้ ค้นพบว่าช่วยให้สามารถพัฒนาตนเองจากสาระเรียนรู้ กระบวนการเรียนการสอน และวิธีการประเมินที่เหมาะสม จากข้อมูลที่แสดงนักวิจัยคิดว่า การพัฒนาตนในงานพัฒนาชุมชนมีเนื้อหา วิธีการเรียน และแนวทางในการประเมินการเรียนรู้ได้อย่างเหมาะสม และตรงกับความต้องการในการเรียนรู้ของนักศึกษา

ด้านการจัดการเรียนรู้ ค้นพบว่า ส่งเสริมและกระตุ้นการเรียนรู้จากแหล่งข้อมูลที่หลากหลาย ส่งเสริมการความคิดเห็น แลกเปลี่ยนความรู้ และคิดวิเคราะห์ที่การแก้ปัญหาในชีวิตประจำวัน จากข้อมูลที่แสดงนักวิจัยคิดว่า การจัดการเรียนแบบเรียนรู้ร่วมกันผ่านการแสดงความคิดเห็น และถกเถียงเชิงวิชาการตามความรู้และประสบการณ์ของแต่ละคน ช่วยกระตุ้นให้นักศึกษา “กล้าคิด กล้าพูด” มากขึ้น สอดคล้องกับงานวิจัยของสุกัญญา สีสมบา (2559 : 86-96) พบว่า การจัดการเรียนรู้ผ่านการคิดอย่างมีวิจารณญาณ และทักษะการแก้ปัญหาผ่านการบูรณาการกับภูมิปัญญาท้องถิ่นในการส่งเสริมสมรรถนะในศตวรรษที่ 21 มีความดึงดูดความสนใจและกระตุ้นให้เกิดความอยากรู้อยากเรียนมากขึ้น

ด้านการพัฒนาผู้เรียน ค้นพบว่า ใช้กระบวนการเรียนการสอนที่เหมาะสมกับเนื้อหาและมีห้องปฏิบัติการชุมชนเพื่อสร้าง เครือข่ายชุมชนและสัมพันธ์กับชุมชน ชีวิตประจำวัน จากข้อมูลที่แสดงนักวิจัยคิดว่า ผู้เรียนได้สัมผัสถึงกระบวนการเรียนรู้ที่เสมือนเวทีการทำงานจริงในพื้นที่ชุมชน รู้จักสร้างสัมพันธ์และเครือข่ายในการทำงาน ซึ่งจะส่งผลเชิงบวก/ความสุขให้กับนักศึกษา สอดคล้องกับงานวิจัยของพระครูสุนทร วัชรการ และพระครูวิรุฬห์วัชรธรรม (2563 : 1-12) พบว่า การส่งเสริมการเรียนรู้ในชุมชนโดยอาศัยกระบวนการใช้ชุมชนเป็นห้องปฏิบัติการทางสังคม และเน้นกระบวนการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วนที่ก่อเกิดการเรียนรู้ร่วมกันเป็นสำคัญ ในขณะที่การใช้สื่อ/เทคโนโลยีเพื่อส่งเสริมให้การเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพก็สามารถช่วยให้การพัฒนาเองในงานพัฒนาชุมชนได้ดี สอดคล้องกับงานวิจัยของเมธาวิ แก้วสนิท (2558 : 21-35) พบว่า การใช้สื่อการเรียนรู้ที่หลากหลาย และความร่วมมือกับผู้นำชุมชนสร้างกิจกรรมในชุมชนเพื่อการเรียนรู้อย่างต่อเนื่องและนักศึกษามาใช้เป็นแหล่งเรียนรู้ และช่วยพัฒนาชุมชนด้วย

ด้านพฤติกรรมของผู้สอน ค้นพบว่า สามารถเป็นแบบอย่างที่ดี ให้กับนักศึกษา และอุทิศตนให้กับการเรียนรู้ของนักศึกษา จากข้อมูลที่แสดงนักวิจัยคิดว่า พฤติกรรมของผู้สอน บ่งชี้ได้ถึงลักษณะ “ตัวอย่างที่ดี มีค่ามากกว่าคำสอน” เช่น ตรงเวลา บุคลิกที่ดี แต่งกายสุภาพ อุทิศตนให้กับการสอน และเป็นທີ່ปรึกษาที่ดีได้ ล้วนมุ่งหวังเพื่อพัฒนาคุณลักษณะบัณฑิตที่พึงประสงค์ สอดคล้องกับงานวิจัยของจินดา ลาโพธิ์ (2563 : 34-45) พบว่า ผู้สอนจึงต้องมีจิตวิญญาณความเป็นครูอย่างแท้จริง เพราะคุณสมบัติดังกล่าวสะท้อนออกมาในพฤติกรรมการสอนของครู ตลอดจนในทุกอิริยาบถของการปฏิบัติตัว อันจะยังผลให้การจัดกิจกรรมการเรียนการสอนมีความทันสมัยเท่าทันกับการเปลี่ยนแปลงของสังคมโลกในยุคศตวรรษที่ 21 เพื่อพัฒนาผู้เรียนให้เป็นคนดี และเป็นคนเก่งได้

ข้อเสนอแนะ

จากการศึกษาเรื่อง แนวทางพัฒนาการสอนรายวิชาการพัฒนาตนในงานพัฒนาชุมชน ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะ ดังนี้

1. ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

ผู้สอนควรกระตุ้นให้นักศึกษาเรียนรู้อย่างหลากหลายรูปแบบ และชี้แนะแหล่งข้อมูลที่มีความทันสมัยอย่างต่อเนื่อง รวมถึงเน้นปลูกฝังการศึกษาตลอดชีวิตนำไปบูรณาการกับชีวิตประจำวัน และควรมีกิจกรรมการเรียนรู้ในลักษณะห้องปฏิบัติการชุมชนมากขึ้น เพื่อให้นักศึกษาได้เรียนรู้สถานการณ์จริงในชุมชนท้องถิ่น

2. ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัยครั้งต่อไป

ควรทำการศึกษาและเปรียบเทียบการเรียนการสอนในรายวิชาการพัฒนาตนในงานพัฒนาชุมชนของสถาบันอื่น ๆ เพื่อประโยชน์ต่อการเรียนการสอน หรือการพัฒนาบัณฑิตที่สอดคล้องกับการทำงานชุมชนต่อไป

เอกสารอ้างอิง

- จินดา ลาโพธิ์. (2563). พฤติกรรมการสอนของครูกับการเรียนรู้ของผู้เรียน. *วารสารมหาจุฬานาครทรรศน์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตนครศรีธรรมราช*. 7 (5), 34-45.
- ชมพู เนินหาด และคณะ. (2561). การจัดการความรู้เพื่อพัฒนาตนพัฒนางานอย่างสร้างสรรค์: กรณีศึกษาบุคลากรสายสนับสนุนวิทยาลัยพยาบาลพระปกเกล้า จันทบุรี. *วารสารวิทยาลัยพยาบาลพระปกเกล้า จันทบุรี*. 29 (2), 217-230.

- ชาติ พิทยาธำรง และวิดา หล่มตระกูล. (2556). การพัฒนาชุดเครื่องมือประเมินตนเองรายการสอนของครูระดับประถมศึกษา สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา ลำปาง เขต 3. *วารสารวิชาการเครือข่ายบัณฑิตศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏภาคเหนือ*. 3 (4), 73-88.
- นิตยา เรืองแป้น. (2558). ผู้บริหารกับการพัฒนาตนด้วยการรู้จักตนเองและตระหนักในควมมีคุณค่าแห่งตน. *วารสารบัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร*. 12 (58), 1-12.
- นิลรัตน์ นวกิจไพฑูรย์. (2560). การพัฒนาสมรรถนะผู้เรียนโดยใช้กระบวนการวิจัย : “การวิจัยปฏิบัติการในชั้นเรียน”. *วารสารนาคบุตรปริทรรศน์ มหาวิทยาลัยราชภัฏนครศรีธรรมราช*. 9 (1), 151-163.
- บุษราภรณ์ ดีเยาว์ และคณะ. (2562). ขบวนการจิตอาสา : การขัดเกลาทางสังคมกับการพัฒนาตนของเยาวชนในกรุงเทพมหานครและปริมณฑล. *วารสารสันติศึกษาปริทรรศน์ มจร*. 7 (พิเศษ), 67-78.
- ปิยาภรณ์ พุ่มแก้ว และคณะ. (2558). การพัฒนาครูด้านการออกแบบการจัดการเรียนรู้บนฐานความต้องการของผู้เรียน. *วารสารวิจัยและพัฒนาหลักสูตร*. 5 (2), 49-59.
- พระครูสุนทรวัชรการ และพระครูวิรุฬห์วัชรธรรม. (2563). ชุมชนแห่งความสุข: กระบวนการการเรียนรู้สำนึกพลเมืองของชุมชนด้วยกระบวนการใช้ชุมชนเป็นห้องปฏิบัติการทางสังคม. *วารสารสถาบันวิจัยญาณสังวร มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย*. 11 (1), 1-12.
- เมธาวี แก้วสนิท (2558). การศึกษาระดับการรับรู้ข่าวสารและช่องทางการสื่อสาร ระหว่างชุมชนและมหาวิทยาลัยราชภัฏนครศรีธรรมราช. *วารสารนาคบุตรปริทรรศน์ มหาวิทยาลัยราชภัฏนครศรีธรรมราช*. 7 (2), 21-35.
- ศุภชัย เหมือนโพธิ์. (2560). การพัฒนาผลสัมฤทธิ์และความสนใจทางการเรียน โดยใช้เทคนิคผู้เรียนประเมินตนเอง. *วารสารรามคำแหง ฉบับมนุษยศาสตร์*. 36 (2), 139-156.
- สุกัญญา สีสมบา. (2559). การพัฒนาการเขียนแผนการจัดการเรียนรู้ รายวิชาการออกแบบพัฒนาหลักสูตรของนักศึกษาสาขาวิชาคณิตศาสตร์ชั้นปีที่ 1 ในการส่งเสริมสมรรถนะในศตวรรษที่ 21 ด้านการคิดอย่างมีวิจารณญาณและทักษะการแก้ปัญหาผ่านภูมิปัญญาท้องถิ่นโดยใช้เทคนิคการสอน 4 MAT. *วารสารครูพิบูลย์*. 3 (2), 86-96.
- สุดาพร สวม่วง. (2558). รูปแบบการจัดการเรียนรู้ ที่ส่งผลต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน ตามมาตรฐานผลการเรียนรู้ห้าด้าน ของนักศึกษาหลักสูตรบริหารธุรกิจมหาบัณฑิต สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าเจ้าคุณทหารลาดกระบัง วิทยาเขตชุมพรเขตรอุดมศักดิ์ จังหวัดชุมพร. *วารสารวิชาการมหาวิทยาลัยอีสเทิร์นเอเชีย ฉบับสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์*. 5 (3), 305-315.
- Boonmak, S. et al. (2017). *Research Methodology in Social Sciences*. Songkhla : Faculty of Humanities and Social Sciences, Thaksin University.
- Makmee, P. (2016). Research Design for Mixed Method Research. *Journal of the Association of Researchers*. 21 (2), 19-31.